

1. Obiekt:

ZESPÓŁ DWORSKO FOLWARCZNY

2. Czas powstania:
3 ćw. XIX w.;
1945 r.

3. Miejscowość

WIERZBIE

11. Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja:

Fot. 1.

Droga w północnej części dawn. folwarku. Widok od strony wschodniej (z szosy Wieluń – Praszka). Z prawej dawn. chlewnia (bud. 4), z lewej nowy dom mieszkalny nr 28.

Legenda:

Stan na IX.2001 r.

- 1 – Obora, ob. nieużytkowana.
- 2 – Stodoła
- 3 – Stajnia i wozownia, ob. warsztat rzemieślniczy.
- 4 – Chlewnia, ob. warsztat rzemieślniczy i magazyn handl.
- Niezachowane: 5 – Dwór, późn. przedszkole.
- 6 – Budynek kuźni.

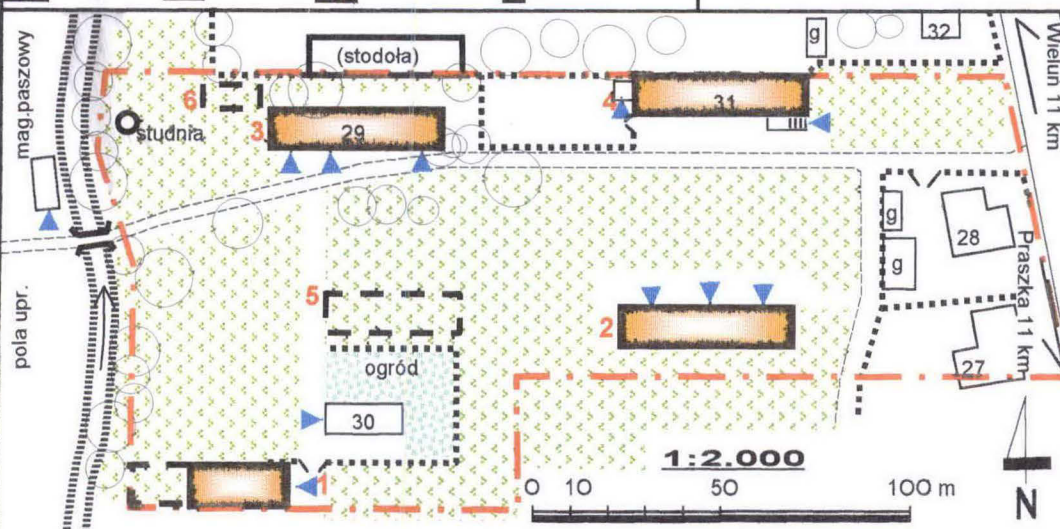
27-32 Nr-y administracyjne domów
Ogrodzenia i bramy

Granice dawn. zespołu
Łąki i nieużytki.

Drogi utwardzone

nieutwardzone.

Budynki po 1945 r. pofolwarczne niezachowane.

4. Adres

Wierzbie 29; 30; 31

Nr hipoteczny.....
Działka nr 421-419; 506 karta mapy 3

5. Przynależność administracyjna

województwo opolskie
powiatOlesno
gminaPraszka

6. Poprzednie nazwy miejscowości:

7. Przynależność administracyjna
przed 1. IV. 1975:

województwo opolskie
powiatOlesno
W I. 1975 – 1998 wojew. częstochowskie

8. Właściciel i jego adres:

Urząd Miasta i Gminy Praszka
Pl. Grunwaldzki 13
46-320 PRASZKA
(tel. 0*34 – 359-10-09)

9. Użytkownik i jego adres:

Lokatorzy, dzierżawcy.

10. Rejestr zabytków:

Nrdata

12. Autorzy, historia obiektu, określenia stylu:

Wieś Wierzbie wzmiankowana była już na początku XVI w. Posiadała wówczas drewniany kościół p.w. św. Leonarda i daninę płaciła klasztorowi w Wieluniu, zaś sołtys mieszkał na plebanii. Według lustracji z 1564 r. wieś liczyła wówczas 9 ½ łanów ziemi kmiecej i 3 łany sołtysiej. W okresie XVII i XVIII w. brak o wsi informacji, następna pochodzi z 1827 r. i mówi, że wieś liczy 70 domów i 686 mieszkańców. W 2 połowie XIX w. we wsi istnieje już folwark stanowiący majorat rządowy podległy dobrom w Mokrsku. Ok. 1890 r. wieś liczyła 92 domy i 763 mieszkańców, zaś w folwarku znajdowały się cztery domy i 31 mieszkańców. W okresie międzywojennym, po 1918 r. folwark przeszedł w ręce *Stanisława Krzyżanowskiego*, obejmując obszar 165 ha. Zapewne w tym czasie w obrębie folwarku powstał drewniany dwór oraz rozbudowano budynki gospodarcze. W obrębie folwarku znajdowały się: obora (bud. 1), 2 stodoły (bud. 2), stajnia i wozownia (bud. 3), chlewnia (bud. 4) oraz niezachowana kuźnia. Poza zespołem znajdował się należący do folwarku młyn. Całość została rozparcelowana w 1945 r., młyn upaństwowiono i przekazano nowo utworzonemu kółku rolniczemu zaś w dworze urządzono przedszkole, które funkcjonowało do 1964 r., tj. do pożaru który całkowicie go zniszczył. W latach następnych, w bezpośrednim sąsiedztwie dawn. dworu powstał budynek mieszkalny (nr 30). W latach 60-tych XX w. zniszczeniu i następnie rozbiórce uległa kuźnia i jedna ze stodół (drewniana). We wschodniej części dawn. folwarku (przy drodze) po 1970 r. powstały nowe domy (nr 27 i 28).

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje, wnętrze, wyposażenie, instalacje):

Pierwotnie teren zespołu folwarcznego zajmował teren zbliżony do litery „L”, zawarty pomiędzy drogą (ob. szosą asfaltową) Wieluń – Praszka od strony wschodniej, drogą nieutwardzoną (przechodzącą w drogę polną prowadzącą w kierunku zachodnim) od strony północnej, strumieniem bez nazwy od strony zachodniej i polami uprawnymi od strony południowej. Po parcelacji całości, wzdłuż drogi Wieluń – Praszka wydzielony został szereg niewielkich działek budowlanych, obecnie z zabudową typu willowego (budynki o n-rach 11 ÷ 28). Całość usytuowana w południowej części wsi znajdującej się w okolo połowie drogi krajowej nr 49 Złoczew - Opole.

ZABUDOWA POFOLWARCZNA (numeracja zgodna z planem sytuacyjnym na str. 1):

(datowanie budynków w oparciu o analizę budowlaną oraz informacje uzyskane od mieszkańców wsi)

1. Obora powstała ok. 1910 r. Budynek jednokondygnacyjny z poddaszem użytkowym, niepodpiwniczony. Murowany z kamienia łamanego i cegły, wnętrza otynkowane. Dach dwuspadowy, więźba drewniana, krycie dachówką ceramiczną karpiówką. Szczegółowy opis na Wkładce Nr 2.
2. Stodoła powstała ok. 1910 r. Budynek jednokondygnacyjny, wnętrza jednoprzestrzenne, nad częścią wnętrza poddasze, niepodpiwniczony. Murowany z cegły i otynkowany, ściany w szczytach drewniane odeskowane. Dach dwuspadowy, więźba drewniana kleszczowo płatwiowa, krycie dachówką ceramiczną karpiówką.
3. Stajnia i wozownia, ob. warsztat rzemieślniczy, powstała ok. 1920 r. Budynek jednokondygnacyjny z poddaszem użytkowym, murowany z cegły i otynkowany. Dach dwuspadowy, więźba drewniana kleszczowo płatwiowa, krycie dachówką ceramiczną karpiówką.
4. Chlewnia, ob. warsztat rzemieślniczy i magazyn, powstała ok. 1920 r., całkowicie przebudowana po 1990 r. Budynek jednokondygnacyjny z poddaszem użytkowym, niepodpiwniczony. Murowany z cegły i otynkowany, dach dwuspadowy kryty dachówką ceramiczną karpiówką.

OPIS ZESPOŁU: Zabudowa luźna, poszczególne budynki znacznie od siebie oddalone, wszystkie ustawione osią podłużną w linii wschód – zachód, niemal równoległe do drogi nieutwardzonej przebiegającej w kierunku wschód – zachód w północnej części zespołu (dawna droga dojazdowa do dworu usytuowanego w centrum dawn. podwórza folwarcznego), przechodząca w kierunku zachodnim w drogę polną. Teren płaski, nie zróżnicowany, drogi ziemne. Współcześnie teren pomiędzy budynkami niewykorzystywany poza obrębem dróg dojazdowych, z wyjątkiem niewielkiego, częściowo ogrodzonego ogrodu warzywno – kwiatowego przy (współczesnym) domu mieszkalnym nr 30 oraz w obrębie ogrodzonych działek we wschodniej części zespołu. Przy północno zachodnim narożniku terenu zachowana murowana z cegły studnia o Ø wewn. 3,4 m. Zieleń – drzewa wyłącznie liściaste (o wieku nie przekraczającym 50-70 lat) w niewielkich grupach lub pojedyncze, przy drodze i wzdłuż strumienia od strony zachodniej. Z wyjątkiem niewielkiego ogrodu warzywno kwiatowego (przy nowym domu mieszkalnym nr 30), całość terenu zachowana w formie obecnie nieużytkowanych łąk i pastwisk. Brak śladów istnienia wydzielonej części przydworskiej (reprezentacyjnej). Wschodnią część terenu (od strony drogi asfaltowej Wieluń – Praszka) po jej podziale na niewielkie działki budowlane zajęta przez współczesną zabudowę mieszkalną jednorodzinna, niewielkie działki ze współczesnymi budynkami wydzielają trwałe, zróżnicowane konstrukcyjnie ogrodzenia. Od strony północnej zagroda nr 32 wydzielona ogrodzeniami z siatki metalowej.

WYPOSAŻENIE: W obrębie zespołu nie odnaleziono żadnych elementów dekoracji architektonicznej lub wyposażenia technicznego.

14. Kubatura: Nie dotyczy.	15. Powierzchnia użytkowa: Podwórze folwarczne – ca 2,4 ha (ok. 24.000 m ²)	16. Przeznaczenie pierwotne: Folwark rolniczy	17. Użytkowanie obecne Częściowo użytkowane jako zakłady rzemieślnicze.
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja: Do 1945 r. – Brak danych. 1964 r. – Pożar i całkowite zniszczenie dawn. drewnianego dworu. Lata 60-te XX w. – Zniszczenie i następnie rozbiórka budynku kuźni oraz budynku dawn. stodoły drewnianej (brak danych o jej dokładnym usytuowaniu). Lata 60-te i 70-te XX w. – Budowa nowych domów mieszkalnych wzdłuż drogi (szosy Wieluń – Praszka, tj. domów nr 27 i 28). Po 1960 r. – Budowa domu mieszkalnego (nr 30) w bezpośrednim sąsiedztwie dawn. dworu. Po 1990 r. – Adaptacja budynku dawn. chlewni (bud. 4) na magazyn handlowy i zakład rzemieślniczy (wulkanizatornia).		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje): Pierwotna kompozycja całości zespołu słabo czytelna, zaburzona nowymi budynkami i brakiem zachowanych elementów kompozycyjnych, takich jak zieleń, ogrodzenia czy układ dróg wewnętrznych. Brak możliwości ustalenia wyglądu bezpośredniego otoczenia niezachowanego dworu, prawdopodobnie z terenu dawn. podwórza dworsko folwarcznego wyznaczające kompozycję terenu drzewa zostały po parcelacji terenu, tj. po 1930 r. usunięte, także nieutwardzone drogi w częściach nieużytkowanych oraz ogrodzenia uległy likwidacji. Ogólny stan techniczny budynków pofolwarczych – dostateczny. Z wyjątkiem budynku dawn. obory (bud. 1) obecnie nieużytkowanego i niezabezpieczonego przed dewastacją, budynki są użytkowane i konserwowane na bieżąco. Dwa budynki są obecnie zaadaptowane do innych celów, niezgodnie z pierwotnym przeznaczeniem. Są to: budynek daw. stajni i wozowni – (bud. 3) użytkowany jako warsztat rzemieślniczy (kowlstwo) oraz budynek dawn. chlewni (bud. 4) użytkowany jako warsztat rzemieślniczy (zakład wulkanizatorski) oraz magazyn handlowy. Szczególnie budynek dawn. chlewni (bud. 4) został poddany daleko idącej przebudowie, polegających także na wprowadzeniu nowych podziałów wewnątrz. Jedynie budynek stodoły (bud. 2) pozostaje nadal użytkowany zgodnie z pierwotnym przeznaczeniem. 20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie: Właściciel budynku dawn. obory (bud. 1), tj. Urząd Miasta i Gminy Praszka winien zostać zobowiązany do dopilnowania, aby aktualny dzierżawca tego budynku nie doprowadził do jego dewastacji i zniszczenia, ponieważ aktualnie budynek ten jest nieużytkowany i niezabezpieczony. To samo dotyczy budynku dawn. wozowni i stajni (bud. 3), który wprawdzie jest zabezpieczony lecz aktualnie posiada dach w złym stanie technicznym.	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania):

Nie odnaleziono.

22. Bibliografia:

- Pr. zb. – Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. Tom XIII – Warszawa 1893, str. 396.
- J. Książek – Powiat wieluński w latach 1918 – 1939. W: „Rocznik Wieluński” tom I, Wieluń 2001 str. 111-176.

23. Źródła ikonograficzne i fotografie (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury):

- Mapa topograficzna wydana przez Wojskowy Instytut Geograficzny w Warszawie w 1935 r. „pas 44 słup 27”, skala 1:100.000. Z: Muzeum Ziemi Wieluńskiej w Wieluniu, „zbiory specjalne” sygn. 29 (reprodukcja wy-cinka na Wkładce Nr 3).

24. Uwagi różne:

25. Opracował:

tekst: mgr Halina Łabęcka 15.09.2001 *Łabęcka*
Imię, nazwisko, data, podpis

plany, rysunki: mgr Halina Łabęcka 15.09.2001 *Łabęcka*
Imię, nazwisko, data, podpis

zdjęcia fotogr.: mgr Halina Łabęcka 15.09.2001 *Łabęcka*
Imię, nazwisko, data, podpis

Miejsce przechowywania negatywów: **Muzeum Narodowe Rolnictwa i Przemysłu
Rolno Spożywczego w Szreniawie k. Poznania**
Karta po wypełnieniu podlega ochronie na podstawie prawa autorskiego.

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających):

27. Załączniki:

1. Wkładka Nr 1 – Fotografie.
2. Wkładka Nr 2 – Budynek obory (bud. 1).
3. Wkładka Nr 3 – Fotografie, archiwalia.

1. Miejscowość:

WIERZBIE

gm. Praszka, pow. Olesno

2. Obiekt (nazwa jak w karcie):

ZESPÓŁ DWORSKO FOLWARCZNY

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego):

Fotografie.

Fot. 2. Budynek obory – bud. 1. Widok od strony północno wschodniej.

Fot. 4. Budynek stodoły (bud. 2). Widok od strony północno zachodniej.

Fot. 3. Budynek stodoły (bud. 2). Widok od strony południowo zachodniej.

Fot. 5. Budynek stajni i wozowni. Widok od strony południowo wschodniej.

Wkładkę założył: mgr Halina Łabęcka 15.09.2001

(Imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: Muzeum Narodowe Rolnictwa w Szreniawie

Fot. 6. Budynek stajni i wozowni (bud. 3). Widok od strony zachodniej..

Fot. 7. Budynek chlewni (bud. 4). Widok od strony południowo wschodniej.

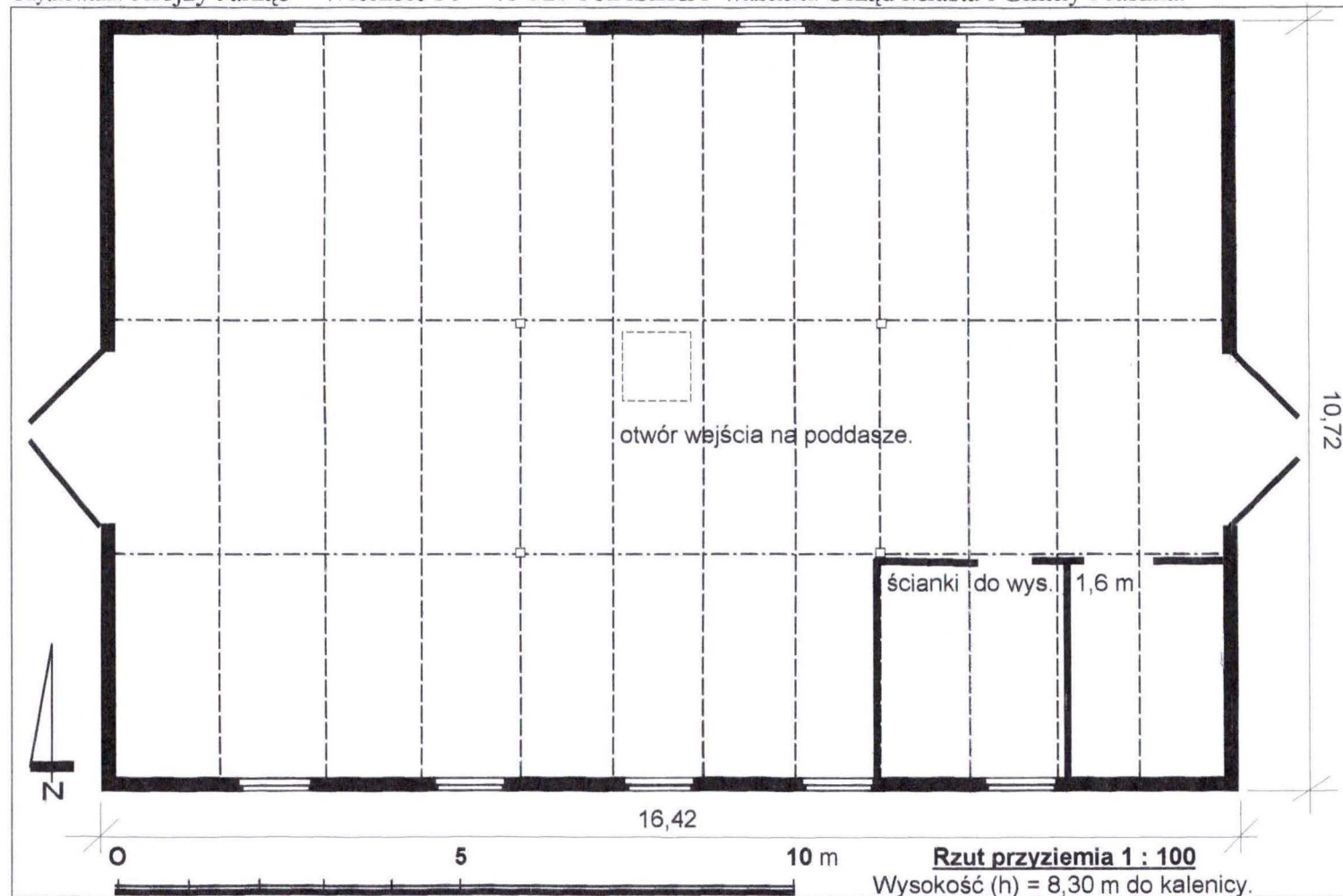
Fot. 8. Budynek chlewni (bud. 4). Widok od strony południowo zachodniej.

Fot. 9. Dom mieszkalny (nr 30) z 1964 r. znajdujący się na terenie dawn. folwarku.

1. Miejscowość: WIERZBIE gm. Praszka, pow. Olesno	2. Obiekt (nazwa jak w karcie): ZESPÓŁ DWORSKO FOLWARCZNY	4. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego): Budynek obory (bud. 1).
--	---	---

Użytkownik: Alojzy Jarzab – Wierzbie 30 – 46-320 PRASZKA Właściciel: Urząd Miasta i Gminy Praszka.

Opis:

Budynek jednokondygnacyjny z poddaszem użytkowym (dostępnym dostawianą drabiną). Wolno stojący w obrębie południowo zachodniego narożnika terenu zabudowań dawn. zespołu dworsko folwarcznego. Od strony zachodniej widoczne ślady niezachowanej niższej dobudówki.

MATERIAŁ i KONSTRUKCJA: Fundamenty – brak danych. Mury z kamienia łamanego (lokalny zlepienie żelazisty) w zaprawie wapiennej, szczyty, naroża i ościeża otworów z cegły ceramicznej pełnej. Wnętrze otynkowane tynkiem gładkim wapiennym. Strop drewniany nagi z dwoma podciągami i czterema drewnianymi słupami z zastrzałami. Okna drewniane krosnowe pojedyncze, dwudzielne. Drzwi drewniane deskowe. Dach dwuspadowy, więźba drewniana kleszczowo płatwiowa, krycie dachówką ceramiczną karpówką podwójnie na łatach.

BRYŁA i RZUT: Bryła zwarta symetryczna, prostopadłościenna nakryta dachem dwuspadowym kalenicowo. W dachu od strony północnej lukarna z drzwiami. Rzut zwarty symetryczny, założony na planie

prostokąta w układzie trójkątnym. Wnętrze jednoprzestrzenne, podział konstrukcją stropu. Brak danych o stanowiskach dla bydła, brak koryt paszowych.

INSTALACJE: Elektryczna (nieczynna). **WYPOSAŻENIE:** Brak.

Powierzchnia użytkowa: 310,0 m² z poddaszem

Kubatura: ca 2.100 m³

STAN ZACHOWANIA: Budynek nieużytkowany i niezabezpieczony. Liczne uszkodzenia drewnianej konstrukcji stropu, więźby dachowej i stolarki.

Wkładkę założył: mgr Halina Łabęcka 15.09.2001
(Imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: Muzeum Narodowe Rolnictwa w Szreniawie

Historia obiektu: Brak danych o autorze projektu, wykonawcach i dacie budowy. Z konstrukcji wynika, że powstał na przełomie XIX/XX w. Brak danych o późniejszych pracach. Prawdopodobnie jest to najstarszy zachowany budynek zespołu.

Fot. 10. Widok od strony południowo zachodniej.

Fot. 11. Widok od strony północno wschodniej.

Fot. 12. Prawa część elewacji wschodniej.

Budynek obory (bud. 1)

Fot. 13. Widok od strony zachodniej.
Widoczne ślady po niezachowanej dobudówce.

Fot. 14. Wnętrze i konstrukcja stropu.

1. Miejscowość:

WIERZBIE

gm. Praszka, pow. Olesno

2. Obiekt (nazwa jak w karcie):

ZESPÓŁ DWORSKO FOLWARCZNY

5. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego):

Fotografie, archiwalia.

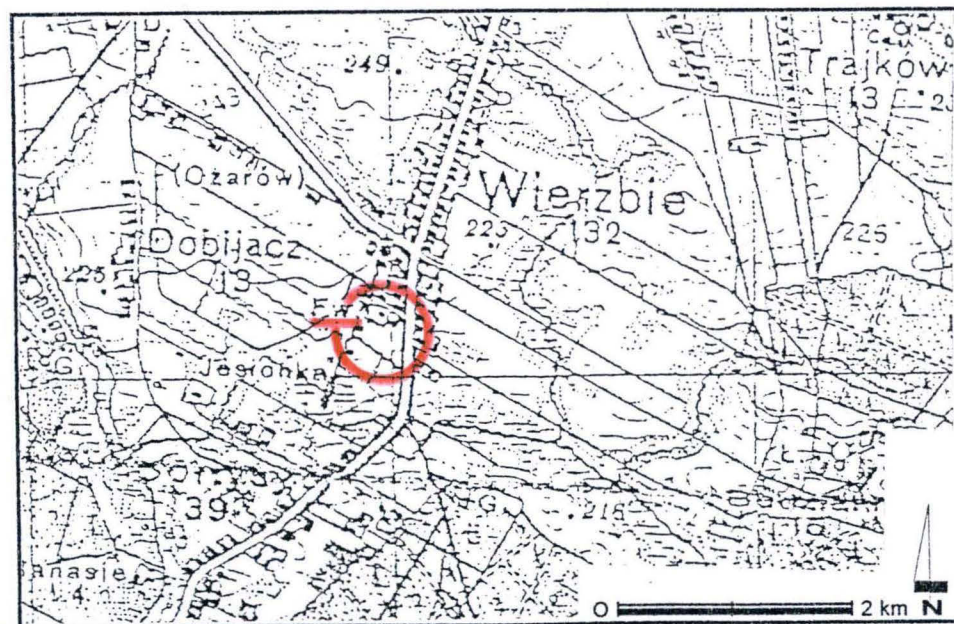
Fot. 15. Budynek magazynu paszowego usytuowany przy zachodniej granicy terenu.

Fot. 16. Widok zespołu od strony zachodniej (od strony pól uprawnych).

Z prawej:

Reprodukcja wycinka mapy topograficznej sztabowej wydanej przez Wojskowy Instytut Geograficzny w Warszawie – Warszawa 1935: „pas 44 słup 27”. Ze zbiorów Muzeum Ziemi Wieluńskiej w Wieluniu; „zbiory specjalne” sygn. 29. Skala oryginału 1 : 100.000, reprodukcja powiększona o 50 %. Na reprodukcji oznaczono skalę i orientację oraz usytuowanie opisywanego zespołu.

Wkładkę założył: mgr Halina Łabęcka 15.09.2001

(Imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: Muzeum Narodowe Rolnictwa w Szreniawie